

ναγίνουσαν ποτέ ἀπαράλλαχτα. Τὸ αἰώνιο διάβα γίνεται χωρὶς ξαναγυρισμοῦ· στὰ ἴδια καὶ στὰ ἴδια. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐξαιρετικοὶ ἄνθρωποι δὲν ξαναφανερώνονται οἱ ἴδιοι, δὲ γίνονται ἴσως πῶς ἐξαιρετικοὶ γιατί δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐλπίζει τίποτε καλλίτερο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, μὰ γίνονται κάπως ἀλλοιωτικὰ ἐξαιρετικοί, χωρὶς νὰ καταστήσουν θεοί.

Ὁ ἕνας ἄνθρωπος δὲ γίνεται, μόνο πὸς ἀνοίγει καὶ ἀπλόνεται. Ὁ ἄνθρωπος ἕμως γίνεται, ἢ γενιὰ δηλαδὴ ἢ ἀνθρώπινη καὶ ἔχει ἕνα της ἄτομο. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ξετελειωμένος, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἐξαιρετικὸς εἶναι ἐλεύτερος νὰ φτειάσει ἕτι θέλει, μέσα στὸν κύκλο βέβαια τοῦ ἀνθρώπινου μορφοῦ, καὶ νὰ γαρμύσει καὶ νὰ χαλάσει καὶ πάλι νὰ φτειάσει. Καὶ ἡ ἐλευτεριά του αὐτὴ τὸν ἐνθουσιάζει. Ἐχει στάδιο τίς γενεὲς τῶν ἀνθρώπων πὸς θὰ γεννηθοῦν στὴ γῆ ἐπάνω. Αὐτὴ τὴν αἴσθησιν μπορεῖ νὰ τὴ μεταδώσει καὶ σ' ἄλλους, συναρπάζοντας καὶ μελλώντας τους μὲ κρασί, μὲ ἰδανικά, μὲ θρησκείες.

Ζεῖ βέβαια, μὰ ζεῖ αἰώνια, ἢ οὐσία του δὲν τοπικίζεται δὲν εἰδικεύεται, δὲν κλειέται μέσα στὰ σύνορα τοῦ καιροῦ του. Εἶναι καὶ ἄνθρωπος μὰ εἶναι καὶ αἰώνιος, καὶ ἂν ἐρωτεύει τούτῃ τὴ γυναῖκα ἢ ἐκείνην, καὶ ἂν τούτῃ τὸ φαγὶ τῆς ἐποχῆς του φάγει καὶ ἂν νύνηται κατὰ τὴ μόδα τοῦ καιροῦ του, καὶ ἂν παίρνει κάποια θέσιν πὸς τοῦ χαρίζει ἢ κοινωνία ἔπου βρέθηκε, ἔλα αὐτὰ εἶναι ἀσήμαντα καὶ ἀδιάφορα καὶ περαστικά, γιατί αὐτοὶ εἶναι αἰώνιος, ἔλων τῶν τόπων καὶ ἔλων τῶν καιρῶν, ἔξω ἀπὸ τίς κοινωνίες, ὅσο καὶ ἂν αὐτὲς τὸν βλέπουν μέσα τους ἐπειδὴ τυχαίνει νὰ ἔχει μορφὴ ἀνθρώπινη καὶ ἔχει μορφὴ βράχου, νεροῦ, σκουληκιῦ, πύκου ἢ ἀνέμου. Καὶ ἔταν ἀνακατόνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ παίζει μαζί τους σὰ νὰ ἦσαν ἄνθρωποι, ἀγκαλιάζει βέβαια μορφὰς ζωντανὰς μὰ περαστικὰς, πὸς θὰ μαρθοῦν καὶ θὰ πεθάνουν, ἐρωτεύεται γυναῖκες σύγχρονες, παίρνει καὶ ρουφᾷ τὴν πνοὴ τῶν ῥόδων τοῦ καιροῦ του, καὶ τότε τὰ ἀνθρώπινα ὄντα τὸν παίρνουν γιὰ ἄνθρωπο καὶ τὸν ἔχουν γιὰ πρᾶμα διαδατάρικο καὶ πρόσκαιρο τὰν κι αὐτὰ τὰ ἴδια. Μὰ πόσο γελιοῦνται!

Ζεῖ πάντα μὲ τὸ ὄραμα τῆς αἰωνιότητος ἔπου οἱ ἄνθρωποι φαίνονται σὰ μύγες, οἱ πράξεις τους μυγχοχέσματα, οἱ κρίσεις τους μουρμουρητὰ μύρων μυγῶν. Εἶναι καθαρὸς καὶ διάφανος. Περπατεῖ στὸ δρόμο πὸς ἢ μοῖρα του προόρισε. Βλέπει σὰ σὲ ζωγραφιὰ καὶ τὴ δική του τὴ ζωὴ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τίς ζωὲς ἀνθρώπων ἄλλων καιρῶν καὶ τὴν ἱστορία ὅλη τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν κοντὴ προοπτικὴ πὸς ἀνοίγει τόσο μεγάλον δριζόντα, οὐδύνουν καὶ χάνονται οἱ φιλοκοπιὲς τῆς κα-

θημερινῆς τους ζωῆς καὶ ἀπομένουν μόνον ἐκεῖνα πὸς χαράζονται ἄθελα στὴν ψυχὴ του, τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου πὸς αἰώνια θὰ μένουν ἀνάλλαχτα ὡς πὸς νὰ ψοφήσει τὸ ζῆλον «ἀνθρώπος»,

Μ' αὐτὸ τὸ ὄραμα στὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ζεῖ — δηλαδὴ ἐνεργεῖ καὶ στοχάζεται — σκληρὸς καὶ εὐαίσθητος, ψηλὸς καὶ ἐλεύτερος πάντα.

ΙΙΔΑΣ

ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ (*)

7

Ἐκεῖ ἔμαθα: Πρῶτα πὸς ὁ Νίκος δὲν παρουσιάστηκε στὴ δίκη του. Ἐπειτα πὸς ἀπὸ δοκίμασε νὰ πουλήσει τὰ καπνὰ καὶ δὲν τοῦ δίνανε τὴν τιμὴ πὸς γύρεβε, τᾶφησε στὸ μεσίτη καὶ τράδηξε σὲ διάφορες δόσεις ἀπάνω ἀπὸ χίλιες πεντακόσους δραχμὰς. Περισσότερες δὲν τοῦ ἔδωσε ὁ μεσίτης.

Δὲ συλλογιόμουνα τόσο τὸ Νίκο ἔσο τοὺς γερόντους ἐκεῖ πὸς μιὰ μέρα δλάκερη εἰστάξα νὰ τοὺς μὴνίσω αὐτὰ πὸς ἔμαθα. Ρώτησα τὸ μεσίτη τί μπορούσαν νὰ πιάσουν τὰ καπνὰ. Ἄλλες δύομισι χιλιάδες τὸ πολὺ, μοῦ εἶπε, ἂν πασιώσω νὰ τὰ παζαρέψω μόνος μου. Ἀποφάσισα τέλος νὰ τὰ γράψω αὐτὰ στὸ θεῖο μου, ὅταν ἀξαφνα ἔλαβα γράμμα τοῦ Νίκου. Μοῦ γύρεβε πρῶτα νὰ τὸν συμπαθήσω γιὰ τὸν τρόπο πὸς μοῦ φέρθηκε τίς ὕστερὲς τίς μέρες. Μὰ ἄμα συλλογιστῶ, μοῦ ἔλεγε, πὸς τὰ ποιητικὰ ἔργα γεννιοῦνται μὲ πόνους σὰν τὰ παιδιὰ, καὶ πὸς ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς κατανατὰ νευρικός σὰν τὴ γυναῖκα, θὰ τὸν νιώσω καὶ δὲ θὰ θελήσω νὰ τὸν ἐκδικηθῶ, μὴ στρέγοντας στὴ χάρι, πὸς μοῦ γυρέβει ἀδερφικά. Ὅπως κάμω ἄς κάμω. Πρέπει νὰ τὸν σώσω τὴ φορὰ αὐτὴ καὶ νὰ μὴ φανερώσω στὸν πατέρα του πὸς τράδηξε τόσα χρήματα ἀπὸ τὸ μεσίτη. Τὸ λιγότερο τὰ μισὰ πρέπει νὰ σκεπαστοῦνε.

Ἐδειξα τὸ γράμμα στὸ μεσίτη, γυρέδοντας τὴ βοήθεια του. «Τὰ κατάλαβα», μοῦ εἶπε, «ἀπὸ τὸ γράμμα πὸς μοῦ ἔστειλε ὁ πατέρας σου. Μὰ μιὰ καὶ γινώριζα τὸ Νίκο, ἀνάβαλα νάπαντήσω. Βάλε λοιπὸν τὰ δυνατὰ σου νὰ πουλήσω τὰ καπνὰ περισσότερο.» Μὲ σύστησε στὸν ἕναν καὶ στὸν ἄλλον κι ἄρχισα νὰ τρέχω καὶ νὰ παζαρέψω, ἀπὸ ἔγραψα στὸ μεταξὺ τοῦ θεοῦ μου καὶ γύρεψα τὴ γνώμη του. Μὲ ἄφησε λεύτερο νὰ τὰ δώσω ὅσο μπορῶ καλύτερα. Μόνο νὰ μὴν τᾶφήσω καὶ νὰ φύγω μὲ παρακάλεσε. Πέρασανε τρεῖς βδομάδες γιὰ νὰ καταφέρω νὰ σκεπᾶσω τὰ μισὰ ἀπὸ ὅσα εἶχε πάρει ὁ Νίκος καὶ νὰ παραδώσω στὰ χέρια τῆς θεῆς μου, καθὼς μοῦ τὸ ἀπαίτησε ρητὰ, κοντὰ τρεῖς μετρητὲς χιλιάδες.

Ὡστόσο τὸ ἐμπορικὸ μου τὸ κατόρθωμα δὲν εἶτανε τόσο μεγάλο ὅσο τὸ φαντάστηκα. Οἱ τρεῖς χιλιάδες μὲν φτάσανε νὰ πλερωθοῦν ἐκεῖνοι πὸς εἶχανε δώσει τοῦ θεοῦ μου τὰ καπνὰ τους. Ὅχι μόνο

(*) Κοίταξε ἀριθ. 442, 443, 444 καὶ 445.

για τὸ προικὸ τῆς Μαρίας δὲν περίσσευε λεπτὸ, μὴ οὔτε γὰρ τὸν ὑπομάρχο δὲν ἔμεινε νὰ πάρει τοὺς τόκους τοῦ αὐτὸν τὸ χρόνο.

Ὁ πατέρας μου εἶχε στείλει στὸ μεταξὺ ἐκεῖ τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ μου καὶ θέλησα νὰ φύγω εὐθὺς τὴν ἄλλη μέρα. Μὰ ἡ θεὰ ἤθελε σώνει καὶ καλά νὰ μὲ κρατήσει ὅσο νὰ περάσουν τὰ Χριστούγεννα ποὺ ἔρχόντανε σὲ λίγες μέρες,

Ὁ Νίκος μὲ δέχτηκε στὴν κάμαρά του τὸ ἴδιο βράδι, μού πρότεινε μάλιστα νὰ κοιμηθῶ στὸν καπνὸ τοῦ γαϊτῆ ἔκανε κρύο στὴ σάλα.

«Ἀδύνατο νὰ σ' ἐνοχλήσω», τοῦ εἶπα.

«Μὴν εἶσαι ἀστείος», μού εἶπε, «μὴ θυμᾶσαι τίς προάλλες. Εἶχα κάπιο λόγο τότε.»

Δέχτηκα. Ἄμα ἔμως ἦρθε ἡ ὥρα γιὰ νὰ πέσουμε, εἶδα πὼς πήρε τὸ καπέλο του κ' ἔφυγε δίχως νὰ μού πει ποῦ πάει. Γύρισε τὰ χαράματα καὶ τὴν ἄλλη μέρα ξύπνησε ὅταν ἔμεις εἴχαμε πιά ἀπυρᾶει. Ἀπὸ τῆς Μαρίας ἔμαθα πὼς τῆς ζωῆς αὐτῆς τὴν ἔκανε ἀπὸ δύο βδομάδες.

«Καὶ ποῦ ξενυχτᾶ;» τῆς ρώτησα.

Σήκωσε τοὺς ὄμους.

«Ἐχει καμιά ἀγαπητικιά;»

Ἐφυγε δίχως νὰπαντήσει. Εἶδα πὼς δὲ φοροῦσε πιά τὰ πασουμάκια καὶ πὼς εἶτανε πῶς πολὺ χλωμὴ καὶ ἀνόρεχτη.

Τὸ ἀπόγευμα μὲ φώναξε ὁ Νίκος στὴν κάμαρά του. Εἶχε ἀποφάει καὶ ντυνότανε.

«Νωρὶς ξύπνησες», τοῦ εἶπα.

«Δὲν μπορῶ νὰ κοιμηθῶ τῆς νύχτας.»

«Θὰ τέλιωσες τὸ δράμα σου καὶ γλεντᾶς τώρα.»

«Σ —»

«Μπᾶ, δὲν τὸ τέλιωσες; Ἀκόμα;»

«Μπορεῖ κανένας νὰ ἐργαστῆ ὁ δὲ μέσα; Στὴν προστυχιά, στὴν ἀηδία. Μὲ τέτια χτήνη γύρο του. Ἄσ' τα. Ἐρχεσαι νὰβγοῦμε ὄξω;»

«Ποῦ νὰ πάμε;»

«Στὸν καφενέ. Ποῦ ἄλλο; Ἐκεῖ περῶ τῆς οἰκασίας μου ὅσο νὰ φύγω.»

«Τ'ἔχεις γιὰ τὴν Ἀθήνα πάλε;»

«Ποιά Ἀθήνα! Τί νὰ κάμω κεῖ στὴν ἄλλη μούχλα;»

«Ἀλλά;»

«Στὴ Γερμανία θὰ πάω.»

Σαμογέλασα.

«Δὲν τὸ πιστέβεις; Νά, δὲς μαθαίνω καὶ γερμανικά.» Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα φυλλάδιο καὶ μού τῶδωσε. Εἶτανε ἀλήθεια ἕνα κομάτι ἀπὸ γερμανικὴ μέθοδος, ἀπὸ κεινὲς ποὺ ποῦλοῦνε στοὺς δρόμους.

«Καὶ τί θὰ κάμεις στὴ Γερμανία;»

«Νὰ δῶ τὴ Γερμανία. Τί μὲ κοιτᾶς; Ὅπως δὲν ἔχει δεῖ τὴ Γερμανία δὲν εἶναι ἄνθρωπος. Δὲν ξέρει τί θὰ πει ζωὴ. Γελᾶς ἔ; Τόσο νοιώθεις. Νάμουνά τ'ὴν ἐσένα, θὰ πήγαίνα νὰ πάρω ἐκεῖ τὸ δίπλωμά μου.»

«Δὲς μου χρήματα —»

«Τί χρήματα; Ἀφορμές· γιατί σου λείπει ἡ ζωὴ μέσα σου. Τί μὲ κοιτᾶς; Ἐδῶ εἶναι καιρὸς χαμένους. Ἄκου τί μού γράφει ὁ Πάλας.»

Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα πολυσέλιδο

γράμμα καὶ μού διάβασε μερικὰ μέρη. Ἄν εἶτανε πρωθυπουργός, ἔλεγε, θάστελνε ἔλα τὰ παιδιὰ νὰ σπουδάζουνε στὴ Γερμανία καὶ θάκοβε μιστοὺς σὲ ἔλους τοὺς συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες νὰ πᾶν ἐκεῖ νὰ δοῦνε τὴ ζωὴ μὲ τὰ στραβά τους. Ἔτσι μόνο μποροῦσε νὰ γίνεῖ στὸ ρωμῆϊκο ἕνα στοῦρμ καὶ ντράγγ.»

«Τί, τί;» τὸν ρώτησα.

«Ἵστερα σοῦ λέω γι' αὐτό· ἀκούσε πρώτα παρακάτω: Μόνο ἂν μπάσουμε τὸ γερμανικὸ πνεῦμα, θὰ μπορέσουμε νὰ ζήσουμε. Γιὰ νὰ ζήσῃ κανένας, πρέπει πρώτα νὰῤρει τὸν ἑαυτὸ του, πρᾶμα ποὺ μόνο ἐδῶ στὴ Γερμανία γίνεται. Ἐδῶ θὰ καταλάβεις τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἐδῶ θὰ νιώσεις τὸν Αἰσχύλο καὶ τὸν Παρθενίωνα, ἄμα ἀκούσεις τὴν ἑνατὴ συμφωνία καὶ μπεῖς στοὺς κόσμους τοῦ Μπαϊκλιν. Θάντικρύσεις τὸ μεγάλο, θὰ αἰστανθεῖς τὸ τραγικὸ βάθος τῆς αἰωνιότητος, ποῦ ἂ δὲν ἀκούσεις τὸν ψαλμὸ τῆς μέσα σου, μὴν τὸ στοχάζεσαι πὼς θὰ δημιουργήσεις. Αὐτὸ ποὺ βλέπεις γύρο σου εἶναι ψευτιά. Αὐτοῦ δὲν ξέρει κανένας τί θὰ πει ζωὴ, αὐτοῦ δὲ νιώθει τίποτε κανένας. Ὅ,τι σὰς ξιππάζει αὐτοῦ, ἐδῶ τὸ ξέρονε κ' οἱ κελνερίνες —»

«Τί εἶναι κελνερίνες;» ρώτησα.

«Θηλυκὰ γκαρσόνια. Πρέπει νὰ ξέρεις πὼς οἱ ἄντρες στὴ Γερμανία δὲν κάνουν ταπεινωτικὰς δουλιές.»

«Ἀλλὰ τί κάνουν;»

«Ἄντρικὲς δουλιές. Πρῶτα πρῶτα γίνονται στρατιῶτες, ὅπως στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα.»

«Δὲ σὲ πολυκαταλαβαίνω» τοῦ εἶπα.

Ἐῤελασε: «Θάτανε ἀφύσικο κίελα νὰ καταλάβαινες. Ἡ Γερμανία δὲ νιώθεται ἔτσι εὐκόλα. Ἐλα πάμε.»

(Ἀκολουθεῖ)

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΡΩΜΙΕ

ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ ΣΤΟ ΣΗΜΑΔΙ

Ἵστερα ἀπὸ γερὸ φαγοπότι τὸ τραγοῦδι, κ' ἕστερα ἀπὸ τὸ τραγοῦδι ὁ χορός, τὰ παιχνίδια καὶ οἱ τρέλλες. Ἐνας τότες ἀπὸ τοὺς φίλους θυμήθηκε νὰ ριξοῦνε στὸ σημάδι, καὶ ὅλοι τους μὲ ἀναφωνητὰ χιρᾶς πεταχτήκανε κάτω στὸ περβόλι κ' ἔβγαιναν τὰ μπιστόλια ἀπὸ τὴ μέση τους. Διαλέξανε τὸν τόπο τὸν κατὰλληλο γιὰ τὴ σκοποβολὴ κ' ἐκεῖ στήσανε μιὰ μισόταβλα γιὰ στόχο, Ἡ σκοποβολὴ σὲ λίγο ἀρχίνησε καὶ μπορεῖ νὰ πῆσανε περισσότερα σημάρα παρὰ ὅσα πῆσανε στὸν πόλεμο τοῦ ἐννενηντὴ ἔφτά. Ἀποροῦσε κανένας ποὺ βρεθήκανε τόσες σφαῖρες στοὺς συντρόφους λὲς κ' εἶτανε προσκαλεσμένοι γιὰ πόλεμο καὶ ὄχι γιὰ γλέντι. Φαίνεται πὼς κάποιον παιδὶ πηγαινορχότανε στὴν πόλη κουβαλώνοντας σφαῖρες καὶ μπιστόλια